

Amb bones paraules

Paraules acabades en -et i -eta

Text: **Gabriel Bibiloni**
http://bibiloni.cat

En els articles precedents hem parlat de la pronunciació de la *e* en alguns contextos fonètics particulars (terminacions *-és* /*-ès*, *-é/-è*). Avui en veurem un de molt interessant: les terminacions *-et* i *-eta*. Aquesta terminació s'associa fàcilment al sufix diminutiu per excel·lència (*jovenet*, *caset*), que a les Illes, per etimologia, du vocal neutra tònica (o *e* oberta on no hi ha aquella vocal). Moltes paraules amb aquesta terminació només són diminutius d'un punt de vista etimològic, com *ganivet* (del germànic *knif* amb el sufix diminutiu *-ittu*), *garbellet* (diminutiu de *garbell*), *follet* (de *foll*), *jugueta* (derivat de *jug*), *mer-*

let (de l'italià *merletto*), *mongeta* (de *monja*), *panet* (de *pa*), *rodet* (de *roda*) i moltíssims més. I altres mots no tenen res de diminutius, com *estret* o *pleta*.

La freqüència d'aquestes terminacions amb vocal neutra tònica, deguda en part als diminutius reals o als diminutius etimològics, pot crear una certa percepció que les terminacions *-et* i *-eta* estan destinades a allotjar sistemàticament la dita neutra tònica, per als parlants que disposen d'aquest so. Però la realitat és que entre les paraules antigues trobam casos de vocal neutra (*bolet*, *jaqueta*), de *e* tancada (*complet*, *concret*, *discret*, *quiet*) i de *e* oberta (*alfabet*, *Elisabet*, *Natzaret*, *set*). És a dir, els tres timbres insulars de la *e* tònica. Per això cal d'entrada posar en qüestió la tendència actual d'algunes persones a posar a tort i a dret vocals neutres quan apareix una paraula acabada en *-et* o *-eta*. Un cas remarcable seria el d'*Internet*, que ara alguns locutors de

qualque mitjà pronuncien amb neutra. Els mateixos que diuen amb neutra *punt net*, cosa que podria fer pensar en la possible existència d'algun "punt brut".

Com ha anat resolent el català insular la incorporació de paraules noves d'aquesta terminació a través del temps? La *e* tancada apareix en un petit grup de paraules constitutives de la llengua, en les quals mana l'etimologia, com *fet*, *llet*, *plet*, *nèt* i alguna altra. *Complet*, *concret* i *discret* presenten una pronúncia etimològicament anòmala, car dels seus ètims (*completus*, *concretus*, *discretus*) caldria esperar vocal neutra, com a *secret* (*secretus*) i *decret* (*decretum*). Això a part, sembla que els mots incorporats a la llengua agafen vocal neutra tònica o *e* oberta. I així tenim que s'han resolt amb vocal neutra un gran nombre d'hispanismes i gal·licismes o italianismes (entrats, és clar, per via de l'espanyol), com *bitllet*, *bufet*, *clarinet*, *coet*, *gabinet*, *pamflet*, *paquet*, *ti-*

quet, *sainet*, *bicicleta*, *cuneta*, *escopeta*, *etiqueta*, *furgoneta*, *galeta*, *maleta*, *maqueta*, *moqueta*, *targeta*, *trompeta*, *silueta*, etc.

Però altres mots, bastant nous, són pronunciats amb *e* tancada: *bidet*, *cabaret*, *cacauet*, *carnet*, *casset*, *Internet*, *palet*, *parquet*, *vedet*, *xalet*, *xiclet*, etc. Entre els mots nous o vells acabats en *-eta* pronunciats majoritàriament amb *e* tancada hi ha *asceta*, *atleta*, *cometa*, *meta*, *poeta*, *profeta* i algun topònim com *Creta*. Aquesta pronúncia anòmala deu ser deguda primer a una forta influència castellana, com ho demostra el vocalisme àton de moltes d'aquestes paraules, sense reducció de la *a* i la *e* a vocal neutra; i segurament també a una certa resistència que té la llengua a posar vocal neutra tònica en els mots nous. Ampliarem aquesta idea en un pròxim article.

Recomanar una pronúncia adequada per a les paraules del paràgraf precedent i per als parlants insulars no és senzill. Sense pre-

tendre establir res definitiu ni inamovible, gosaria dir que els hispanismes, gal·licismes i italianismes han de tendir a la vocal neutra tònica –si el parlant la fa–, com ha succeït tradicionalment (*amulet*, *ballet*, *cadet*, *gourmet*, *minuet*, *parquet*, *sorbet*, i potser, fins i tot, *carnet* o *xalet*). Però també hi ha paraules que tothom hauria de dir de manera preferent amb *e* oberta: de la mateixa manera que van amb aquest so alguns elements d'origen grec o hebreu, com *alfabet*, *Elisabet*, *Natzaret* (mai amb neutra) o *Set* (el fill d'Adam), també hi haurien d'anar els hel·lenismes *catet*, *esquelet*, *anacoreta*, *apologeta*, *asceta*, *atleta*, *esteta*, *profeta*, *beta* i *zeta*. I algunes paraules procedents de llengües culturalment més llunyanes, com *Tibet* o *soviet*. Els anglicismes, sobretot monosíl·labs, també preferixen *e* oberta, com *jet* (avió), *set* (de tennis) i el famós *punt net*. I segurament també *Internet* i *intranet*, però aquest darrer cas és una opció raonable, no un dogma de fe.

L'OPINIÓ DE L'ESPIRA

Contribucions de debò

Bartomeu Fiol

Fent honor a la seva tradició de servei, les benemèrites Edicions del Salobre, ara ens fan arribar un volum –el quart dins la col·lecció Les Parques– que és ben possible que provoqui un cert daltabaix dins les lletres cavorquines i catalanes en general. Es tracta d'*Obra poètica i altres escrits*, d'Andreu Vidal, en una acurada primera edició de conjunt, a càrrec de Karen Müller i Margalida Pons, les quals han tengut ben en compte que Vidal reescribia constantment els seus textos i, en especial, la revisió manuscrita del *Llibre de les virtuts*, el primer donat per bo, feta el 1990, i la preparada, el 1998, per a una segona edició d'*Els dies tranquils*, que no va arribar a realitzar-se, així com totes les nombroses variants introduïdes després de publicats els llibres. Amb la particularitat d'incloure tres treballs –o tres contribucions– de Margalida Pons (*El mall que desrecord amb vós*), d'Albert Roig (*El desdichado. In memoriam Andreu Vidal*) i de Josep M. Lloró (*La carn en agonía*), que em

Margalida Pons ens parla "d'un vitalisme lluminós que veu en la descomposició un element generatiu" i ens recorda que "Cioran diu que la lletra ha de reobrir les ferides, fins i tot provocar-les: un llibre ha de ser un perill"

semblen predestinats a remoure la societat literària.

Pel que fa al primer, segurament és el text més entusiasta que s'ha escrit mai per part d'un crític insular respecte a l'obra d'un autor nostrat, i també d'escriptura més abrandada i personal i compromesa. Val a dir que Margalida Pons no sols ens mostra tota la seva admiració pels plantejaments d'Andreu Vidal sinó també per la seva exigent escriptura. En efecte, Pons ens parla "d'un vita-

lisme lluminós que veu en la descomposició un element generatiu" i ens recorda que "Cioran diu que la lletra ha de reobrir les ferides, fins i tot provocar-les: un llibre ha de ser un perill". Com el fet que la despoblació pot ésser considerat una metgja contra la mitificació. I ens subratlla tot un seguit de preses de posició del poeta, tals com: "El filòsof maneja les Idees; el poeta les pateix. És lluny de mi l'amor al coneixement, la recerca de les deesses pètries, la crítica social o qualsevol altra manera digna de suport teòric de l'acte poètic. Fins ara la meva llavor ha estat l'odi, un odi sense recursos". O "Joan Vinyoli és un dels pocs poetes veritables que ha donat la literatura catalana d'aquest segle".

I Pons ens comenta: "Com el talp que troba el seu poder en l'orbitat, Andreu Vidal s'arrecera a galeries de paraules extingides". "Dellà un mateix, hi ha un altre, un altre foll. Dellà: reapareix una altra banda, la banda, on el desordre devé serenitat". En definitiva,

la comesa del poeta seria "l'intent de desproveir la follia de l'estigma vergonyant per atorgar-li dignitat epistemològica". Ara, çté raó quan escriu: "Citar un altre sempre és desvirtuar-lo, arrencar-lo del lloc d'on ve i llançar-lo enmig de l'erm de la paraula pròpia"?

Crec que a la metròpoli no se n'han adonat però a Cavorques sí que tenim prou clar que una de les característiques del darrer conreu de la parenta pobra ha estat la necessitat d'una renovació de la tradició a seguir, com reconeix Josep M. Lloró en el seu treball *La carn en agonía*: "En un moment històric caracteritzat per una sèrie de mutacions culturals decisives, no és estrany que aquests canvis suposessin un posi-

cionament davant de la tradició poètica de la llengua. Voldria suggerir que, en el cas de Vidal, aquesta tensió es resol en la invenció d'una tradició pròpia, aliena en part a aquesta llengua". Dit amb altres paraules, mentre a la metròpoli barcelonina ha predominat una certa continuïtat del noucentisme, a Cavorques ha estat del tot impossible mantenir els pressupòsits de l'Escola Mallorquina. L'obra d'Andreu Vidal n'és un exemple claríssim.

Tenint en compte l'indubtable qualitat del conjunt que ara tenim a l'abast en aquesta esplèndida edició, em ratifico en el meu vaticini que els cànons barcelonins hauran d'experimentar una saludable sotragada.